BOSHLANG‘ICH SINF MATEMATIKA TA’LIMIDA MANTIQIY-DIDAKTIK TOPSHIRIQLAR TIZIMIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

Boltayeva Sevinch Husenovna
GDPI, Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf matematika ta’limida mantiqiy-didaktik topshiriqlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari va amaliy ahamiyati yoritiladi. Xususan, o‘quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish, mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirish hamda matematik tushunchalarni ongli o‘zlashtirish jarayonida mantiqiy topshiriqlarning o‘rni tahlil qilinadi. Tadqiqotda Matematika o‘qitish metodikasi fanining ilmiy-metodik manbalari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlarga tayangan holda mantiqiy-didaktik topshiriqlar tizimini tashkil etish mexanizmlari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, topshiriqlarni dars jarayoniga tizimli va bosqichma-bosqich joriy etish orqali o‘quvchilarning bilish faolligi, ijodiy tafakkuri hamda o‘quv motivatsiyasi oshishi asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari boshlang‘ich sinf matematika darslarida mantiqiy-didaktik topshiriqlardan samarali foydalanish ta’lim sifatinioshirishgaxizmatqiladi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, matematika o‘qitish metodikasi, mantiqiy tafakkur, didaktik topshiriqlar, interfaol metodlar, ta’lim samaradorligi, o‘quv motivatsiyasi.

Аннотация. В данной статье освещаются теоретические основы и практическая значимость использования системы логико-дидактических заданий в обучении математике в начальных классах. В частности, анализируется роль логических заданий в развитии логического мышления учащихся, формировании навыков самостоятельного принятия решений, а также в осознанном усвоении математических понятий. В исследовании рассматриваются механизмы организации системы логико-дидактических заданий с опорой на научно-методические источники дисциплины «Методика преподавания математики», современные педагогические технологии и интерактивные методы. Также обосновывается, что систематическое и поэтапное внедрение заданий в учебный процесс способствует повышению познавательной активности учащихся, развитию творческого мышления и учебной мотивации. Результаты исследования показывают, что эффективное

использование логико-дидактических заданий на уроках математики в начальных классах способствует повышению качества образования.

Ключевые слова: начальное образование, методика преподавания математики, логическое мышление, дидактические задания, интерактивные методы, эффективность обучения, учебная мотивация.

Abstract. This article highlights the theoretical foundations and practical significance of using a system of logical-didactic tasks in primary school mathematics education. In particular, it analyzes the role of logical tasks in developing students' logical thinking, forming independent decision-making skills, and ensuring the conscious assimilation of mathematical concepts. The study examines the mechanisms for organizing a system of logical-didactic tasks based on scientific and methodological sources of the subject "Methods of Teaching Mathematics," modern pedagogical technologies, and interactive methods. It is also substantiated that the systematic and gradual implementation of tasks in the educational process enhances students' cognitive activity, creative thinking, and learning motivation. The research results demonstrate that the effective use of logical-didactic tasks in primary school mathematics lessons contributes to improving the quality of education.

Keywords: primary education, methods of teaching mathematics, logical thinking, didactic tasks, interactive methods, educational effectiveness, learning motivation.

Bugungi kunda barchamizga ma'lumki, boshlang'ich sinf o'quvchilarning asosiy faoliyati o'yinlarga qaratilgan. Ta'lim jarayonida uyushtiriladigan didaktik o'yinlar ham o'quvchilar tafakkurini rivojlantirish vositasi sanaladi. Didaktik o'yinlarga dam olish yoki vaqt o'tkazish vositasi deb qaramay, un ga ta'lim beruvchi faoliyat deb qarash lozimdir. O'quvchi uchun 45 daqiqa o'rnidan qimirlamay darsni tinglab, o'qituvchi tomonidan berilayotgan barcha ma'lumotlarni o'zlashtirish juda murakkab. Bunday murakkab jarayonni bola ongiga qiyinchiliklarsiz singdirish uchun o'yin va ta'lim faoliyatlarini chambar chas bog'lash zarur. Ya'ni, dars jarayonida ta'limiy va harakatga keltiruvchi o'yinlardan foydalanish, ta'lim samaradorligini biz istagan darajadanda yuqori bo'lishiga erishishimiz mumkin. Ayniqsa, matematika fani mashg'ulotlari davomida didaktikadan foydalanish mashg'ulotning samaradorligini oshiradi. Mamlakatimizda ham ta'lim sohasida matematika fanini rivojlantirish bo'yicha bir qator salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda, jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prizidetnining 2020-yil 7-maydagi PQ 4708-sonli "Matematika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tad birlari to'g'risida"gi qarorida ta'limning barcha bosqichlarida matematika fanini o'qitish tizimini yanada takomillashtirish, pedagoglarning samarali mehnatini qo'llab-quvvatlash, ilmiy tadqiqot ishlarining ko'la mini kengaytirish va amaliy ahamiyatini oshirish, xalqaro hamjamiyat bilan aloqalarni mustahkamlash, shuningdek, 2017–2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili"da amalga oshirishga oid Davlat dasturida belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlashmaqsatida 2020–2023-yillarda O'zbekiston Respublikasida matematika

fanlari bo‘yicha ta’lim sifatini yaxshilash, ilmiy tadqiqotlarning natijadorligi va amaliy ahamiyatini oshirishning maqsadli dasturi ishlab chiqilgan. Ushbu dasturning ik kinchi ustuvor yo‘nalishida umumta‘lim muassasalarida matematika fanini o‘qitish sifatini oshirish uchun qator vazifalar belgilab qo‘yilgan. Boshlang‘ich sinflarda ham olib borilayotgan matematika fanini zamonaviy, ya‘ni, ilg‘or pedagogik texnologiyalardan foydalanib, mashg‘ulotlar olib borilsa, maqsadga muofiq bo‘lardi. Birgina yuqorida ta’kidlaganimizday, didaktik o‘yinli metodlardan foydalanish bugungi kun zamon talablaridan hisoblanadi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining mantiqiy-didaktik tafakkurini shakllantirish pedagogik jarayonning eng muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Boshlang‘ich maktabda allaqachon bolalar taqqoslash, tasniflash, umumlashtirish va tahlil qilish elementlarini o‘zlashtirishlari kerak, shuning uchun boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri bu bolalarga xulosalar chiqarishga imkon beradigan mustaqil mantiqiytafakkurnirivojlantirishdir. Matematika bu hayotni anglay oladigan fandir. Ko‘pgina tadqiqotchilar maktab o‘quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish bo‘yicha maqsadli ishlar tizimli bo‘lishi kerakligini ta'kidlaydilar, bu esa maktab o‘quvchilarida mantiqiy fikrlash jarayonining samaradorligi rivojlanish ishlarini to‘g‘ri tashkil etish bilan bog‘liq degan xulosaga kelish imkonini beradi. Mashhur rus pedagogi V. Suxomlinskiy o‘z asarlarida maktab o‘quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish masalasiga juda kattae'tiborberdi. Boshlang‘ich sinflarda masalalarni o‘rganish yangi tushunchalarni shakllantirish, sodda masalalarni yechishdan murakkablarni yechishga o‘tish yordamida amalga oshiriladi. Bunda qo‘shish, ayirish, ko‘paytirish va bo‘lishga doir har xil sodda masalalar, ya'ni bir xil qo‘shiluvchilarning yig‘indisini topishga, karrali va teng bo‘laklarga bo‘lishlarga doir, sonni bir necha marta orttirish va kamaytirishga oid masalalar, sonlarni taqqoslashga, amallarning noma'lum komponentlarini topishga doir sodda masalalar, shuningdek, turli murakkab masalalar, shu jumladan keltirib yechiladigan masalalar, ikki ko‘paytuvchining yig‘indisini topishga doir va unga teskari masalalar, yig‘indisini so‘ngra ko‘paytirish-bo‘lishga keltiradigan va boshqa masalalarniko‘ribchiqamiz. Agar berilgan masala o‘zining murakkabligi bilan sinfda yechilgan masalalarga mos yoki o‘xshasa, u holda o‘quvchilarni taklif qilingan masalaning yechilishi yo‘lini mustaqil topishga o‘rgatish kerak. Shu maqsadda o‘quvchilar masalalar yechishga yaqinlashishning eng sodda umumiy usullarini egallashlari lozim. O‘quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish ularda aniq matematik nutqni o‘stirish bilan bog‘liq bo‘lib, bu boshlang‘ich ta'limning asosiy vazifalaridan sanaladi. Mantiqiy masalalar yechish mustaqillikni va o‘quv faniga qiziqishni oshiradi.

Boshlang‘ich sinf matematika ta’limida mantiqiy-didaktik topshiriqlar tizimidan foydalanish o‘quvchilarning bilim darajasi, tafakkuri va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, bunday topshiriqlar o‘quvchilarning matematik tushunchalarni ongli ravishda o‘zlashtirishiga, masalalarni tahlil qilish va yechish jarayonida mantiqiy fikrlashni qo‘llashiga yordam beradi. Mantiqiy-didaktik topshiriqlar dars jarayonini faollashtiradi, o‘quvchilarning fanga

bo‘lgan qiziqishini oshiradi hamda ularni ijodiy izlanishga undaydi. Ayniqsa, muammoli vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar bolalarda tezkor fikrlash, solishtirish, umumlashtirish va xulosa chiqarish kabi intellektual ko‘nikmalarni shakllantiradi. Shuningdek, ushbu topshiriqlar tizimli ravishda qo‘llanilganda o‘quvchilarning mustaqil ishlash malakasi, o‘z fikrini asoslab berish qobiliyati va matematik nutqi rivojlanadi. Natijada ta’lim samaradorligi ortadi, bilimlar mustahkam va barqaror bo‘ladi.Boshlang‘ich sinf matematika ta’limida mantiqiy-didaktik topshiriqlar tizimidan foydalanish pedagogik jihatdan maqsadga muvofiq bo‘lib, o‘quvchilarning intellektual rivojlanishiga va sifatli ta’lim natijalariga erishishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 7-maydagi PQ-4708-sonli “Matematika sohasidagi ta’lim sifatini oshirish va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori
2. Jumayev M.E.Tadjiyeva Z.G‘.Boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish metodikasi.Toshkent,2024.
3. Bikbayeva N.U., R.I.Sidelnikova, G.A.Adambekova. Boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish metodikasi
4. Qosimova K., Matjonov S. Boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish metodikasi. Toshkent, 2020.
5. Sobirova M. R. Boshlang‘ich ta’limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2020.
6. Yo‘ldoshev J. Fanlararo integratsiya asoslari. Toshkent, 2021.
7. Repyova I. P. Matematika. 4-sinf, IV qism. Darslik. Toshkent: Novda, 2023.
8. Bikbayeva N. Boshlang‘ich sinf matematika darslarida mantiqiy masalalardan foydalanish. Toshkent: Fan va texnologiya.